

Проект Рекомендацій, що стосуються захисту та сприяння музеям і музейним колекціям, їхньому різноманіттю та ролі у суспільстві¹

Генеральна конференція,

Враховуючи, що діяльність музеїв відповідає деяким із основоположних цілей діяльності Організації, визначених у Конституції, зокрема сприяння глибшому взаємопроникненню культур, освіти людства у цілях справедливості, свободи та миру, створення основи інтелектуальної і моральної солідарності людства, забезпечення повних і рівних можливостей доступу до освіти кожного, постійний пошук об'єктивної істини та вільний обмін ідеями та знаннями,

Також враховуючи, що однією з функцій Організації, визначених у Конституції, є надання нового імпульсу популярній освіті та сприяння зацікавленістю культурою. Це має здійснюватись шляхом, зокрема, співпраці із Членами Організації за їхньою ініціативою в освітній сфері; шляхом налагодження співробітництва між країнами задля популяризації ідеалу рівного доступу до освіти, незалежно від відмінностей за аспектами раси, статі, економічними, соціальними та іншими критеріями; а також для підтримки, покращення та розповсюдження знань,

Визнаючи важливість різноманітних проявів культури у різних часових і просторових проміжках, користь, яку народам і суспільствам дає різноманіття, а також стратегічну необхідність врахування питань культури у всій їхній різноманітності у стратегіях розвитку як на національному, так і на міжнародному рівні, в інтересах громад, народів і країн,

Підтверджуючи, що збереження, вивчення та передача культурної та природної, матеріальної та нематеріальної спадщини, у її рухомому та нерухомому станах є важливими для всіх суспільств для налагодження міжкультурного діалогу між народами, соціальної рівності та сталого розвитку,

Наголошуючи, що музеї можуть бути дієвими у процесі досягнення цілей, закріплених у Рекомендації про найефективніші способи перетворення музеїв на інституції, які є відкритими для всіх, прийнятій у 1960 р. Генеральною конференцією ЮНЕСКО на її 11й сесії (Париж, 14 лютого 1960 р.),

Ще раз підтверджуючи, що робота музеїв і підтримка музейних колекцій сприяють дотриманню прав людини, викладених у Загальній декларації прав людини, зокрема у її ст. 27, а також у Пакті про економічні, соціальні та культурні права, зокрема у його ст. 13 і 15,

Враховуючи важливу роль музеїв як інституцій, які відповідають за збереження спадщини, а також той факт, що вони відіграють усе більшу роль у розвитку творчої діяльності, створенні нових можливостей для креативних і культурних індустрій, а також для сфери розваг, що разом сприяє матеріальному та духовному благополуччю населення по всьому світу,

¹ Прийнятий на Міжурядовій зустрічі експертів з питань музей і музейних колекцій (II категорія), що відбулася у штаб-квартирі ЮНЕСКО 28 травня 2015 р.

Враховуючи, що кожен Член зобов'язаний за будь-яких обставин захищати культурну та природну спадщину, як матеріальну, так і нематеріальну, як рухому, так і нерухому, розташовану на території, яка знаходиться під її юрисдикцією, а також підтримувати діяльність музеїв і роль їхніх колекцій у цьому аспекті,

Зазначаючи, що з питання ролі музеїв і їхніх колекцій існує система міжнародних інструментів, прийнятих ЮНЕСКО й іншими організаціями, в яких закріплені відповідні стандарти, і які продовжують діяти,

Враховуючи значну кількість соціально-економічних і політичних перетворень, які вплинули на роль і різноманіття музеїв із моменту прийняття Рекомендації про найефективніші способи перетворення музеїв на інституції, які є відкритими для всіх 1960 р.,

Бажаючи посилити захист, який надається існуючими стандартами та принципами, що стосуються музеїв і колекцій, щодо культурної і природної спадщини, як матеріальної, так і нематеріальної, а також щодо відповідних функцій і обов'язків,

Розглянувши пропозиції щодо Рекомендації про та сприяння музеям і музейним колекціям, їхньому різноманіттю та ролі у суспільстві,

Пам'ятаючи, що рекомендація ЮНЕСКО – це інструмент необов'язкового характеру, який містить керівні принципи для різних бенефіціаріїв,

Приймає ці Рекомендації 20 листопада 2015 р.

Генеральна конференція рекомендує Державам-членам застосовувати наступні положення шляхом прийняття відповідних законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для імплементації принципів і норм, закріплених у цих Рекомендаціях, на їхній території, що знаходиться під їхньою юрисдикцією.

ВСТУП

1. Захист і сприяння культурному та природному різноманіттю у 21 столітті супроводжуються значними перепонами. Музеї та їхні колекції є основними інструментами збереження матеріальних і нематеріальних свідчень природної і людської культур.
2. Музеї є місцем передачі культурного спадку, міжкультурного діалогу, навчання, дискусій і тренінгів. Вони також відіграють важливу просвітницьку роль (формальна, неформальна освіта; освіта, яка триває упродовж усього життя), сприяє соціальній гармонії і сталому розвитку. Музеї мають великий потенціал щодо привернення уваги громадськості до цінності культурної і природної спадщини, а також до відповідальності всіх громадян за захист і передачу такої спадщини. Музеї також сприяють економічному розвитку, зокрема через діяльність креативних індустрій і туризм.
3. Ці Рекомендації звертають увагу Держав-членів на важливість захисту та сприяння музеям і музейним колекціям. Діяльність у цій сфері робить держави партнерами у сфері сталого розвитку через збереження та захист спадщини, захист і сприяння культурного різноманіття, передачу наукових знань, розробку освітньої політики, навчання, що триває упродовж усього життя та соціальну єдність і розвиток креативних індустрій і туризму.

I. ВИЗНАЧЕННЯ ТА РІЗНОМАНІТТЯ МУЗЕЇВ

4. У цих Рекомендаціях поняття «музей» визначається як «неурядова, постійно діюча інституція, яка функціонує заради інтересів суспільства та його розвитку, є відкритою для громадськості та набуває, зберігає, досліджує, доводить ідеї про та виставляє матеріальну та нематеріальну спадщину людства та навколишнього середовища з метою освіти, вивчення та насолоди». Як такі, музеї є установами, які мають на меті представити природне та культурне різноманіття людства, та відіграють провідну роль у захисті, збереженні та передачі спадщини.
5. У цих Рекомендаціях поняття «колекція» визначається як «зібрання природних і культурних артефактів, матеріальних і нематеріальних, з минулих часів та із сьогодення». Кожна Держава-член повинна визначити природу того, що вона вважає «колекцією» відповідно до власного законодавства та цілей цих Рекомендацій.
6. У цих Рекомендаціях поняття «спадщина» визначається як набір матеріальних і нематеріальних цінностей та виразів, які люди виділяють та вважають, незалежно від типу власності, відображенням і вираженням своєї ідентичності, вірувань, знань, традицій і середовища існування, що варто збереження та сприйняття нинішніми поколіннями та передачі майбутнім поколінням. Поняття «спадщина» також стосується визначення культурної і природної спадщини, матеріальної та нематеріальної, культурної власності та культурних об'єктів у тому розумінні, в якому вони вживаються у конвенціях ЮНЕСКО про культуру.

II. ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ МУЗЕЇВ

Збереження

7. Процес збереження спадщини охоплює діяльність, пов'язану з придбанням, управлінням колекцій, зокрема аналізом ризиків і напрацюванням рівням підготовки та планів на випадок надзвичайної ситуації, а також безпекою, превентивним зберіганням, а також зі зберіганням після пошкодження, і реставрацією музейних об'єктів, забезпечуючи таким чином цілісність колекцій у процесі їх використання та зберігання.
8. Основним елементом управління музейними колекціями є створення та ведення належних інвентарних списків і регулярний контроль за колекціями. Інвентарні списки є важливим інструментом захисту музеїв, попередження та боротьби із незаконним переміщенням, вони також сприяють виконанню музеями їхньої місії перед суспільством. Інвентарні списки також полегшують грамотне управління колекціями під час їх переміщення.

Дослідження

9. Дослідження, у тому числі вивчення колекцій, є ще однією з головних функцій музеїв. Дослідження може проводитись у рамках співпраці кількох музеїв. Лише завдяки знанням, отриманим під час такого дослідження, можна реалізувати повний потенціал музеїв і представити його перед громадськістю. Дослідження є ключовим елементом для надання музеям можливостей представити історію з урахуванням сучасного контексту, а також для інтерпретації, репрезентації і презентації колекцій.

Комунікація

10. Комунікація є ще однією провідною функцією музеїв. Держави-члени повинні заохочувати музеї активно тлумачити та поширювати знання про колекції, пам'ятники та визначні місця, які стосуються їхньої спеціалізації, та організовувати відповідні виставки. Також, необхідно заохочувати музеї використовувати всі засоби комунікації, щоб відігравати активну роль у суспільстві. Це можна здійснити шляхом, наприклад, організації публічних заходів, участі у відповідних культурних ініціативах та іншим способом комунікувати з громадськістю як безпосередньо, так і в он-лайн форматі.
11. Політика у сфері комунікації також має враховувати інтеграцію, доступність та соціальну інклюзивність. Така політика повинна реалізовуватись у співпраці з громадськістю, зокрема з тими групами, які зазвичай до музеїв не ходять. Заходи музею повинні підтримуватися діями зі сторони громадськості як такої та різних її спільнот.

Освіта

12. Освіта є ще однією провідною функцією музеїв. Музеї реалізують ініціативи у сфері формальної та неформальної освіти, освіти, що триває упродовж усього життя, шляхом розвитку та передачі знань, просвітницьких і педагогічних програм, у співпраці з іншими освітніми інституціями, зокрема школами. Освітні програми в музеях, перш за все, сприяють просвіті різних типів аудиторій з питань, що стосуються колекцій музею та громадського життя. Такі програми також допомагають підняти розуміння важливості збереження спадщини та сприяють креативності. Музеї можуть також надавати знання та досвід, що сприятимуть підвищенню розуміння відповідних соціальних питань.

III. МУЗЕЇ ТА СУСПІЛЬСТВО

Глобалізація

13. Поглиблення глобалізації сприяє підвищенню мобільності колекцій, фахівців, відвідувачів та ідей. Це справило як позитивний, так і негативний вплив на музеї, що проявляється у більшій доступності й узгодженості. Держави-члени сприяти забезпеченню охорони різноманіття та ідентичності, притаманні музеям і колекціям, не применшуючи тим самим роль музеїв у глобалізованому світі.

Зв'язок музеїв з економікою та якістю життя

14. Державам-членам слід визнати, що музеї можуть відігравати роль в економіці та сприяти своєю діяльністю отриманню прибутку. Більше того, вони відіграють активну роль у сфері туризму, а їхні творчі проекти сприяють підвищенню якості життя громад і регіонів, у яких вони розташовані. Загалом, вони можуть сприяти соціальній інклюзивності вразливих категорій населення.
15. Для збільшення кількості джерел прибутку та підвищення самоокупності, багато музеїв, вимушено чи за власним бажанням, збільшили частку своєї діяльності, яка приносить прибуток. Держави-члени не повинні не повинні робити надто великий наголос на отримання прибутку за рахунок основних функцій музеїв. Держави-члени повинні визнавати, що такі основні функції, незважаючи на їхню

непересічне значення для суспільства, не можуть бути виражені у виключно фінансовому розумінні.

Соціальна роль

16. Вітається підтримка Державами-членами соціальної ролі музеїв, наголошеної у Декларації Сантьяго де Чилі 1972 р. У всіх країнах музеї усе більше вважаються важливими компонентами суспільства та фактором соціальної інтеграції та гармонії. У цьому розумінні вони можуть допомогти громадам долати важливі зміни у суспільстві, зокрема такі, які призводять до підвищення нерівності та розриву соціальних зав'язків.
17. Музеї є дуже важливими громадськими місцями, які відкриті до всіх верств суспільства та можуть, таким чином, відігравати важливу роль у розбудові соціальних зв'язків і гармонії, формуванні відчуття співпричетності як громадянина та розуміння колективної ідентичності. Музеї повинні бути відкритими для всіх, незалежно від фізичних і культурних особливостей. Зокрема, музеї повинні бути доступними для груп населення, що перебувають у скрутному становищі. Вони можуть бути майданчиками для обміну думками та дискусій на історичні, соціальні, культурні та наукові теми. Музеї також мають сприяти повазі прав людини та рівності незалежно від статі. Держави-члени повинні заохочувати музеї виконувати всі ці функції.
18. Якщо у музейних колекціях представлена культурна спадщина корінних народів, держави-члени повинні вживати необхідних заходів для сприяння та полегшення діалогу та побудови конструктивних відносин між такими музеями та відповідними корінними народами щодо управління такими колекціями та, за необхідності, їх повернення або реституції відповідно до релевантного законодавства та стратегій.

Інформаційні та комунікаційні технології музеїв (ІКТМ)

19. Інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ) принесли значні зміни, які створюють нові можливості для музеїв у сфері збереження, вивчення, створення та передачі спадщини та пов'язаних із нею знань. Держави-члени повинні підтримувати музеї у поширенні та розповсюдженні знань і забезпеченні наявності у музеїв засобів для отримання доступу до таких технологій, коли вони вважаються необхідними для вдосконалення їхніх основних функцій.

IV. СТРАТЕГІЇ

Загальні стратегії

20. Існуючі міжнародні інструменти щодо культурної та природної спадщини визнають важливість і соціальну роль музеїв у захисті та популяризації такої спадщини, а також у загальному забезпеченні доступу громадськості до такої спадщини. У цьому розумінні Держави-члени мають вживати необхідні заходи, щоб забезпечити, що музеї і музейні колекції, розташовані на територіях, які знаходяться під їхнім контролем, користуються захисними та популяризаційними заходами, закріпленими у таких інструментах. Держави-члени також повинні вживати необхідні заходи для посилення можливостей музеїв для їхнього захисту в усіх випадках.

21. Держави-члени повинні забезпечити дотримання музеями принципів, закріплених у відповідних міжнародних інструментах. Музеї мають дотримуватися принципів, закріплених у міжнародних інструментах, з метою захисту та популяризації культурної і природної спадщини, як рухомої, так і нерухомої. Вони також повинні дотримуватись принципів, закріплених у таких інструментах, щодо боротьби із незаконним обігом культурної власності, а також мають координувати свою діяльність у даному розрізі. Музеї також повинні враховувати етичні та професійні стандарти, встановлені професійною музейною спільнотою. Держави-члени повинні переконуватися у тому, що виконання музеями своєї ролі для суспільства відбувається відповідно до правових і професійних стандартів на всій території, що знаходиться під їхньою юрисдикцією.
22. Держави-члени повинні приймати стратегії та вживати відповідні заходи для забезпечення захисту та популяризації музеїв, що розташовані на територіях під їхньою юрисдикцією або контролем, шляхом їх підтримки та розвитку відповідно до їхніх основних функцій. Важливо розвивати необхідні людські, фізичні та фінансові ресурси, як потрібні музеям для належної роботи.
23. Різноманіття музеїв і спадщини, яку вони охороняють, є їхньою основною цінністю. Держави-члени повинні захищати та популяризувати різноманіття та одночасно заохочувати музеї використовувати найвищі критерії, які визначені та підтримуються відповідними національними та міжнародною музейною спільнотою.

Спеціалізовані стратегії

24. Держави-члени заохочуються до підтримки стратегій із питань збереження, дослідження, освіти та комунікації. Такі стратегії повинні бути адаптовані до місцевого соціального та культурного контекстів, вони мають давати музеям змогу захищати спадщину та передавати її майбутнім поколінням. У цьому аспекті співпраця та взаємна участь музеїв, громад, громадянського суспільства та громадськості повинні активно заохочуватись.
25. Держави-члени повинні вживати необхідні заходи для забезпечення складання інвентарних списків відповідно до міжнародних стандартів. Це має бути пріоритетом діяльності музеїв на території такої Держави-члена, що знаходиться під її юрисдикцією. Оцифрування музейних колекцій є дуже важливим аспектом у даній ситуації. Проте воно не повинно вважатися заміником процесу збереження колекцій.
26. Передовий досвід щодо роботи, захисту та популяризації музеїв, їхнього різноманіття та ролі у суспільстві визнаються національними та міжнародними музейними спільнотами. Такий досвід повинен постійно оновлюватись відповідно до інновацій у цій сфері. Так, Кодекс музейної етики, прийнятий Міжнародною радою музеїв (ІКОМ), є найбільш широко прийнятним прикладом закріплення такої практики. Держави-члени закликаються до популяризації прийняття та розповсюдження цього та інших кодексів етики та передового досвіду, а також до використання їх з метою надання інформації про розвиток стандартів, музейних стратегій і національного законодавства.
27. Держави-члени повинні вживати необхідних заходів для прийняття на роботу кваліфікованого персоналу з відповідним досвідом музеями, розташованими на

території, що знаходиться під їхньою юрисдикцією. Необхідно забезпечити адекватні можливості для продовження освіти та професійного розвитку всього музейного персоналу для забезпечення його ефективної роботи.

28. На ефективну роботу музеїв напряму впливає державне та приватне фінансування, а також належні партнерські зв'язки. Держави-члени повинні прагнути забезпечити чітку візію, адекватне планування та фінансування для музеїв, а також гармонійний баланс різних механізмів фінансування, що сприяв би виконанню музеями своєї місії на благо суспільства з повною повагою до їхніх основних функцій.
29. Виконанню музеями своїх функцій також сприяють нові технології та їхня зростаюча роль у щоденному житті. Такі технології володіють значним потенціалом для популяризації музеїв у світі. Проте вони також є і потенційними бар'єрами для людей і музеїв, які не мають доступу до них або знань і навичок щодо їхнього ефективного використання. Держави-члени повинні намагатися забезпечити доступ до цих технологій для музеїв, розташованих на територіях, що знаходяться під їхнім контролем.
30. Соціальний вплив музеїв, а також збереження спадщини, є їхніми основними функціями. Ідеї Рекомендації про найефективніші способи перетворення музеїв на інституції, які є відкритими для всіх, прийнятій у 1960 р., лишаються важливими для забезпечення міцної позиції музеїв у суспільстві. Держави-члени повинні намагатися включити ці принципи у свої закони з музейної справи, які діють на територіях, що знаходяться під їхньою юрисдикцією.
31. Співпраця у музейному секторі, а також серед інституцій, які відповідають за культуру, спадщину та освіту, є одним із найефективніших та сталих способів захисту та популяризації музеїв, їхнього різноманіття та ролі у суспільстві. Тому Держави-члени повинні сприяти співпраці та партнерству між музеями та культурними та науковими установами на всіх рівнях, зокрема їхній участі у професійних мережах та асоціаціях, які сприяють такій співпраці, та у міжнародних виставках, обмінах та мобільності колекцій.
32. Колекції, визначені у пункті 5, якщо вони зберігаються в інституціях, які не мають статусу музеїв, повинні захищатись і популяризуватись з метою збереження єдності та кращої репрезентації культурного різноманіття спадщини тих країн. Держави-члени запрошуються до співпраці щодо захисту, дослідження та популяризації таких колекцій, а також у популяризації доступу до них.
33. Держави-члени повинні вживати необхідні законодавчі, технічні та фінансові заходи з метою розробки державного планування та стратегій для забезпечення розвитку й імплементації цих рекомендацій у музеях, які розташовані на територіях, що знаходяться під їхньою юрисдикцією.
34. Для сприяння покращенню діяльності музеїв і послуг, які вони надають, вітається підтримка Державами-членами запровадження інклюзивних стратегій для розвитку аудиторій.
35. Держави-члени повинні сприяти міжнародній співпраці у розробці можливостей і професійних тренінгів через дво- та багатосторонні механізми, зокрема через ЮНЕСКО, з метою ефективнішої імплементації цих рекомендацій і особливо – на благо музеїв і колекцій держав, що розвиваються.